

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียว โดยอาศัยความได้เปรียบทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ในการขยายฐานการผลิตเพื่อสร้างรายได้และการจ้างงาน ซึ่งสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและความเจริญทางด้านวัตถุที่มากขึ้น แต่มิได้หมายความว่าคนไทยและสังคมไทยจะมีความสุขสมบูรณ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง วัฒนธรรมรวมทั้งวิถีชีวิตที่ตึงเครียดของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปพร้อมกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งความไม่มั่นคงของครอบครัว ชุมชน และสังคม จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย เช่น ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นั่นเอง

ดังนั้นการพัฒนาประเทศในช่วงต่อไปนั้นจึงเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดในความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง โดยการพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น การพัฒนาคนนั้นก็คือการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทยให้มีความรู้ ความสามารถ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีวิจรรณญาณในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีความห่วงใยในมรดกทางวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และประเทศชาติ จนทำให้สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่สมดุลในทุกๆด้านได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้ประชากรของประเทศมีคุณภาพนั้นจะต้องมีมาตรการพัฒนาคุณภาพของประชากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในช่วงเยาวชนเสียก่อน โดยเหตุที่เยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งของชาติเป็นกำลังสำคัญและเป็นผู้สืบทอดการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต นอกจากนี้เยาวชนยังมีศักยภาพในการพัฒนาสูงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งสามารถเป็นได้ทั้งผู้ได้รับการพัฒนาและสามารถเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาได้อีกด้วย

กรุงเทพมหานครเป็นมหานครขนาดใหญ่ซึ่งเป็นทั้งศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดิน , ศูนย์รวมทางธุรกิจการพาณิชย์ , การบริการต่างๆ , การศึกษา ตลอดจนเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุดของ

ประเทศไทย จึงเป็นปัจจัยทำให้ประชาชนอพยพหลังไหลจากภูมิภาคต่างๆเข้ามาอยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครนี้เป็นจำนวนมากและมีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อยๆทุกปี จนทำให้ในปี พ.ศ. 2539 กรุงเทพมหานครมีประชากรจำนวน 5,584,963 คน หากนับรวมประชากรที่อยู่ในชุมชนแออัด ชุมชนก่อสร้าง รวมทั้งที่เข้ามาศึกษาหรือทำงาน และที่เดินทางเข้าออกเป็นรายวันอีกประมาณไม่ต่ำกว่า 2 ล้านคนแล้วนั้นประชากรในกรุงเทพมหานครในเวลากลางวันจะมีสูงประมาณเกือบ 8 ล้านคน ทั้งๆที่กรุงเทพมหานครมีพื้นที่เพียง 1,568 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น จึงทำให้กรุงเทพมหานครไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาความแออัดของประชากรรวมทั้งความไม่เพียงพอในการบริการพื้นฐานต่างๆ เช่น สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การบริการทางสังคม ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบปัญหาคนจนเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาราจร ภัยพิบัติทางดินไหว ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาการขาดแคลนสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ปัญหาครอบครัว ปัญหาเด็กและเยาวชน รวมทั้งปัญหาทางวัฒนธรรม จริยธรรมและศีลธรรมที่เสื่อมโทรม ซึ่งนับวันจะยิ่งเป็นปัญหาหลักของกรุงเทพมหานครต่อไปในอนาคตหากไม่มีการกำหนดกรอบนโยบายและแผนงานต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายังอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ในฐานะที่กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรหนึ่งที่สำคัญของรัฐที่มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน ในอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบตอบัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในเมืองหลวงของประเทศไทย ปัญหาเยาวชนเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งโดยพบว่าเยาวชนมีแนวโน้มที่จะหันไปหายาเสพติดมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2539 นั้นมีเยาวชนถูกส่งเป็นจำเลยขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจำนวน 15,000 คน โดยพบว่าจากสถิติแล้วยาเสพติดจะรุกรานอยู่ในกลุ่มเด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง 14-17 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ กำลังมีความคิดคะนอง อยากรแสวงหาความแปลกใหม่ ซึ่งยาเสพติดที่แพร่ระบาดหนักที่สุดเวลานี้ คือ "ยาบ้า" เพราะเป็นยาเสพติดที่หาซื้อได้ง่ายเหมือนการซื้อลูกกวาด มีขายเกลื่อนเมืองตามปั้มน้ำมัน และร้านขายเครื่องดื่ม ชำรายังมีการขายแบบขายตรง โดยให้เด็กที่ติดยาบ้าเป็นผู้ขายยาให้กลุ่มเด็กด้วยกัน ใครขายได้มากเท่าไรก็จะได้ยาบ้าฟรีมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่ามีนักเรียนช่างกลก่อคดีอาชญากรรมยกพวกตีกันมากมาย ส่วนใหญ่เกิดจากถูกพรรคพวกชักชวนกันไป บางคนก็ไม่กล้าหลีกเลี่ยง ซึ่งหนทางหลีกเลี่ยงไม่ให้นำเข้าไปในกลุ่มเกเรหรือติดยาเสพติดก็ต้องรู้จักคบเพื่อนและหากิจกรรมทำ โดยวิธีการที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้ทางหนึ่งนั้น คือ การจัดสถานที่ที่เหมาะสมให้เยาวชนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร่วมกันประกอบกิจกรรมต่างๆที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงได้เห็นความสำคัญในการที่จะส่งเสริม และจัดหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อให้เยาวชนใช้เป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำปรึกษาและดูแลเยาวชนอย่างทั่วถึง การจัดตั้งศูนย์เยาวชนนั้นได้เริ่มดำเนินการโดยการจัดตั้งเป็นศูนย์เยาวชนทดลองเมื่อปี พ.ศ. 2503 จำนวน 3 ศูนย์ คือ ศูนย์เยาวชนอำเภอพระนคร ศูนย์เยาวชนลุมพินี และศูนย์เยาวชนสวนอ้อย

ปัจจุบันมีศูนย์เยาวชนจำนวน 26 ศูนย์ กระจายอยู่ 23 เขตใน 38 เขตของกรุงเทพมหานคร มีสมาชิกประมาณเกือบห้าแสนคน โดยทางศูนย์เยาวชนได้จัดกิจกรรมเพื่อให้บริการในหลายด้าน คือ ด้าน พลศึกษา ศิลปะ นาฏศิลป์ คหกรรม น่องสมุด สังคมสงเคราะห์ การประกวดแข่งขัน และการทัศนศึกษา จะเห็นได้ว่าศูนย์เยาวชนมีศักยภาพในการพัฒนาเยาวชนค่อนข้างสูงแต่การดำเนินงานของศูนย์เยาวชนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุหนึ่งนั้นเนื่องมาจากการให้บริการของศูนย์เยาวชนยังกระจายอย่างไม่เป็นระบบ และพบว่าศูนย์เยาวชนบางแห่งมีเยาวชนมาใช้บริการเป็นจำนวนมากแต่มีพื้นที่ให้บริการมีจำนวนน้อยหรือบางศูนย์มีพื้นที่มากแต่เยาวชนมาใช้บริการจำนวนน้อย ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยต่างๆที่ก่อให้เกิดปัญหาและทำความเข้าใจต่อสาเหตุเหล่านั้นเพื่อที่จะได้ เสนอแนะการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาศูนย์เยาวชนที่เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการกระจายตัวและรัศมีการให้บริการของศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานและการกระจายตัวของศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาความต้องการของเยาวชนในการเข้ามาใช้บริการของศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมทางกายภาพในการพัฒนาศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเมือง

3. ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพื้นที่ 1,568.787 ตารางกิโลเมตร และแบ่งเขตการปกครองเป็น 38 เขต
2. ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาศูนย์เยาวชนในสังกัดของกองนันทนาการ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีจำนวนศูนย์เยาวชนในสังกัดมากที่สุด

4. ข้อจำกัดในการศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่กรุงเทพมหานครนั้นได้มีการแบ่งเขตการปกครองใหม่เป็น 50 เขต จาก 38 เขต แต่ฐานข้อมูลของการแบ่งเขตการปกครองใหม่ในแต่ละเขตนั้นยังไม่สามารถประมวลผลออกมาได้

อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นข้อมูลของพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 38 เขต ในปี พ.ศ. 2539

5. ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน / วัยรุ่น , ศูนย์เยาวชน , การใช้ที่ดินในเขตเมือง และพื้นที่บริการสาธารณชุมชน รวมทั้งรวบรวมข้อมูลทางสถิติ และแผนที่ จากเอกสารต่างๆ ของห้องสมุด , หน่วยงานราชการ และสถาบันต่างๆ
2. สัมภาษณ์ภาคสนามเพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันของศูนย์เยาวชนทั้ง 26 ศูนย์ และบันทึกข้อมูลต่างๆที่ได้จากการสังเกต รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง
3. ออกแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการของเยาวชนในการเข้ามาใช้บริการของศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร
4. นำข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์โดยอาศัยหลักวิชาทางด้านผังเมือง และแสดงผลการวิจัยออกมาในรูปของการพรรณนา ตาราง แผนภูมิ และแผนที่
5. สรุป และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมทางกายภาพในการพัฒนาศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานครเพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเมือง

6. แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการศึกษาภาคสนาม การออกสำรวจพื้นที่ และการออกแบบสอบถาม
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการรวบรวมข้อมูลสถิติ เอกสาร แผนที่ และรายงานจากของห้องสมุด , หน่วยงานราชการ และสถาบันต่างๆ เช่น
 - ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
 - ห้องสมุด กรุงเทพมหานคร
 - กองนันทนาการ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร
 - สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร
 - สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร
 - สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 - สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
- การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ฯลฯ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันของศูนย์เยาวชนทั้งทางด้านองค์ประกอบทางกายภาพ , บทบาท , ลักษณะการกระจายตัว , รัศมีการให้บริการ ฯลฯ
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานและการกระจายตัวของศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อทราบความต้องการของเยาวชนในการเข้ามาใช้บริการในศูนย์เยาวชน
4. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปประกอบการวางแผนทางทางกายภาพในการพัฒนาศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานครเพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเมือง
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานครและในพื้นที่อื่นๆได้ต่อไป